



Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης Μια κοινή πορεία



Bologna 1999



London 2007



Prague 2001



Leuven 2009



Berlin 2003



Bergen 2005



Bucharest 2012



Η ιδέα για τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου στην ανώτατη εκπαίδευση άρχισε με τη Διακήρυξη της διαδικασίας της Bologna το 1999 από τους Υπουργούς Παιδείας 29 χωρών της Ευρώπης κατά την οποία ελήφθησαν πολιτικές αποφάσεις με σκοπό τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ). Η διακήρυξη αυτή, που υπεγράφη και από την Ελλάδα, στοχεύει στη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου διάρθρωσης και λειτουργίας των εθνικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης που θα διασφαλίζει τη συγκρισιμότητα και την αναγνωρισιμότητα των ιδιαίτερων στοιχείων τους και των χαρακτηριστικών τους.

Η Διακήρυξη της διαδικασίας της Bologna εξελίχθηκε σε μια ευρεία μεταρρυθμιστική διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν σήμερα 47 χώρες. Ως κεντρικό στόχο της έχει τη δημιουργία του *Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (European Higher Education Area)*, μέσω του οποίου εκτιμάται ότι μπορεί να διασφαλιστεί αφ' ενός μεν η διεθνής ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής ανώτατης εκπαίδευσης μέσα σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και της γνώσης, αφ' ετέρου δε η αποτελεσματική σύνδεση της ανώτατης εκπαίδευσης με τις ανάγκες της κοινωνίας, αλλά και της αγοράς εργασίας στην Ευρώπη.

Ως στόχο οι Υπουργοί Παιδείας των 47 χωρών έχουν θέσει την επίτευξη συμβατότητας των εθνικών συστημάτων στο κοινό πλαίσιο που προσδιορίζει ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης. Κάτι τέτοιο δεν σημαίνει ταύτιση, αλλά διαμόρφωση όρων και προϋποθέσεων, για να υπάρχει συγκρισιμότητα. Η Διακήρυξη της διαδικασίας της Bologna δεν εμποδίζει

τη διαφορετικότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε αυτά λέγονται Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία ή Τεχνολογικά Ιδρύματα, αλλά αντίθετα συμβάλλει στο να δημιουργηθεί ένας Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης, ο οποίος θα βασίζεται στην ακαδημαϊκή ελευθερία και την αυτονομία των ιδρυμάτων. Ενισχύει τη φοιτητοκεντρική διαδικασία μάθησης και τη σύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης και έρευνας, αλλά και της αγοράς εργασίας, διαδικασίες που στοχεύουν στην ανάπτυξη και την εξέλιξη όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Η κοινή διακήρυξη των Υπουργών Παιδείας δεσυσία νομική δέσμευση για καμία κυβέρνηση, αποτελεί απλώς την έκφραση της βούλησης των κυβερνήσεων για επικοινωνία μεταξύ των χωρών και μία ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση πιο ισχυρή, πιο ανταγωνιστική μέσα στον παγκόσμιο στίβο της ανώτατης εκπαίδευσης. Η επίτευξη των στόχων του ΕΧΑΕ απαιτεί σημαντικές προσπάθειες εκ μέρους των κυβερνήσεων, των ιδρυμάτων, των φοιτητών και της ακαδημαϊκής κοινότητας στο σύνολό της.

Οι βασικές αρχές της διαδικασίας της Bologna τέθηκαν για πρώτη φορά στη συνάντηση των Υπουργών τεσσάρων χωρών (Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας και Ηνωμένου Βασιλείου) το 1998 στη Σορβόνη, Παρίσι. Ακολούθησαν οι συναντήσεις των Υπουργών στη Bologna 1999, στην Πράγα 2001, στο Βερολίνο 2003, στο Μπέργκεν 2005, στο Λονδίνο 2007, στη Λεβέν του Βελγίου 2009, στη Βουδαπέστη και τη Βιέννη 2010 και στο Βουκουρέστι τον Απρίλιο του 2012.

Η επόμενη σύνοδος Υπουργών θα λάβει χώρα στο Ερεβάν της Αρμενίας το 2015.

Η Διακήρυξη της διαδικασίας της Bologna Βασίζεται στις παρακάτω δράσεις:

- ◆ Ένα σύστημα ακαδημαϊκών τίτλων, οι οποίοι εύκολα αναγνωρίζονται και συγκρίνονται: *Περιλαμβάνει την εφαρμογή ενός κοινού Παραρτήματος Διπλώματος με σκοπό τη βελτίωση της διαφάνειας*
- ◆ Ένα σύστημα που θεμελιώνεται βασικά σε δύο κύκλους: τον πρώτο κύκλο σπουδών, διάρκειας τουλάχιστον 3 ετών και τον δεύτερο κύκλο σπουδών (Master), στον οποίο αποκτούν πρόσβαση μόνο οι απόφοιτοι του πρώτου κύκλου
- ◆ Ένα σύστημα συσσώρευσης και μεταφοράς πιστωτικών μονάδων (ECTS), ώστε να υπάρχει διαφάνεια στο πλαίσιο της κινητικότητας και της αναγνώρισης περιόδων σπουδών και τίτλων σπουδών
- ◆ Την κινητικότητα φοιτητών, σπουδαστών, διδασκόντων και ερευνητών, ώστε να εξαλειφθούν οι υπάρχοντες φραγμοί στην ελεύθερη κινητικότητα
- ◆ Τη συνεργασία σε θέματα διασφάλισης ποιότητας
- ◆ Την ευρωπαϊκή διάσταση στην ανώτατη εκπαίδευση: *την αύξηση του αριθμού των διδακτικών ενοτήτων και των μαθημάτων και κλάδων, των οποίων το περιεχόμενο, ο προσανατολισμός ή η οργάνωση χαρακτηρίζονται από μια ευρωπαϊκή διάσταση στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης.*

Τα κυριότερα σημεία των συναντήσεων, που πραγματοποιήθηκαν από τότε μέχρι σήμερα συνοψίζονται στα παρακάτω:

- ◆ Προώθηση της ιδέας ενός Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- ◆ Διασφάλιση ποιότητας σε ιδρυματικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο
- ◆ Καθιέρωση του διδακτορικού ως τρίτου κύκλου σπουδών
- ◆ Αναγνώριση πτυχίων και περιόδων σπουδών (Παράρτημα Διπλώματος)
- ◆ Αλληλοσύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας
- ◆ Ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης για παροχή ίσων ευκαιριών σε ποιοτική εκπαίδευση

- ◆ Κριτήρια και κατευθυντήριες οδηγίες για τη διασφάλιση ποιότητας
- ◆ Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων
- ◆ Απονομή και αναγνώριση κοινών τίτλων σπουδών
- ◆ Ίδρυση Ευρωπαϊκού Μητρώου για την Ποιότητα στην Εκπαίδευση
- ◆ Ελκυστικότητα και συνεργασία Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης σε διεθνή πλαίσια
- ◆ Στρατηγικός σχεδιασμός για την προώθηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- ◆ Αύξηση της συμμετοχής στη δια βίου μάθηση
- ◆ Προώθηση απασχολησιμότητας

Η διακήρυξη της Βουδαπέστης – Βιέννης το 2010 σηματοδότησε την πρώτη δεκαετία της διαδικασίας της Bologna και οι υπουργοί των 47 χωρών μελών μεταξύ άλλων ανέφεραν ότι:

- ◆ Η διαδικασία της Bologna έθεσε τις βάσεις του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης που αποτελεί πρωτόγνωρο παράδειγμα περιφερειακής διασυνοριακής συνεργασίας στην ανώτατη εκπαίδευση και προσέδωσε στην ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση μια πιο αναγνωρίσιμη θέση στον παγκόσμιο χάρτη.
- ◆ Η ακαδημαϊκή κοινότητα - διδάσκοντες, ερευνητές, διοικητικό προσωπικό και σπουδαστές - παίζουν ένα κρίσιμο ρόλο, ώστε να γίνει πραγματικότητα ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Κατά τη διάρκεια της *Συνόδου του Βουκουρεστίου (2012)* οι Υπουργοί συμφώνησαν να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους, με δεδομένη την υπάρχουσα οικονομική κρίση, στα εξής σημεία:

- ◆ Να δοθεί η ευκαιρία για ποιοτική ανώτατη εκπαίδευση σε περισσότερους φοιτητές
- ◆ Να εφοδιαστούν καλύτερα οι φοιτητές με δεξιότητες απασχολησιμότητας
- ◆ Να αυξηθεί η φοιτητική κινητικότητα, με στόχο το 20% των φοιτητών που θα έχουν αποφοιτήσει μέχρι το 2020 να έχουν λάβει μέρος σε προγράμματα κινητικότητας για σπουδές ή πρακτική άσκηση.

Τι έχει γίνει στην Ελλάδα μέχρι σήμερα σε σχέση με τις δράσεις της διαδικασίας της Bologna

▮ **Κινητικότητα φοιτητών και διδακτικού προσωπικού**, με μεγιστοποίηση των παρεχόμενων δυνατοτήτων, βελτιστοποίηση των όρων και προϋποθέσεων και ελαχιστοποίηση των εμποδίων και δυσκολιών. Η Ελλάδα συμμετέχει σε διάφορα προγράμματα κινητικότητας μεταξύ των οποίων και το πρόγραμμα Erasmus, με το οποίο έχουν μετακινηθεί μέχρι σήμερα περίπου 47.000 φοιτητές για σπουδές και πρακτική άσκηση και περίπου 5.000 καθηγητές για επισκέψεις διδασκαλίας σε ιδρύματα της Ευρώπης. Ο στόχος του νέου προγράμματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εκπαίδευση για τα έτη 2014-2020 είναι 3 εκατομμύρια φοιτητές ανώτατης εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης να επωφεληθούν από υποτροφίες κινητικότητας σε άλλη χώρα.

▮ **Ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης και της διεθνοποίησης** της ανώτατης εκπαίδευσης, κυρίως μέσω της ανάπτυξης ενεργών και αποτελεσματικών συνεργασιών μεταξύ των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (AEI) των διαφόρων χωρών, για την αντιμετώπιση των κοινών και μείζονος σημασίας προβλημάτων και την αναζήτηση κοινών στόχων και στρατηγικών.

▮ **Διαμόρφωση ενός κοινού συστήματος σπουδών** που θα στηρίζεται σε τρεις βασικούς κύκλους σπουδών: Τον 1^ο κύκλο σπουδών, τα προπτυχιακά προγράμματα (Bachelor) διάρκειας τουλάχιστον 3 ετών. Τον 2^ο κύκλο σπουδών, τα μεταπτυχιακά προγράμματα (Master) διάρκειας 1 ή 2 ετών.

Τον 3^ο κύκλο σπουδών, τα διδακτορικά προγράμματα (PhD) διάρκειας τουλάχιστον 3 ετών.

▮ **Δυνατότητα πρόσβασης των αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης σε μεταπτυχιακές σπουδές**: Οι απόφοιτοι όλων των AEI έχουν τη δυνατότητα να προχωρήσουν σε σπουδές μεταπτυχιακού ή διδακτορικού επιπέδου.

Θεσμοθέτηση της αξιολόγησης

Η διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση είναι βασική προϋπόθεση για την εδραίωση της εμπιστοσύνης και της ελκυστικότητας των ιδρυμάτων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της διασφάλισης και αξιολόγησης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση συντονίζεται από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ENQA – European Network for Quality Assurance in Higher Education), το οποίο αποτελεί το πανευρωπαϊκό συντονιστικό όργανο για την αξιολόγηση και στο οποίο συμμετέχουν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες με τα εθνικά τους κέντρα αξιολόγησης της ποιότητας. Η Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΔΙΠ) ιδρύθηκε με τον Νόμο 3374/2005 και έχει ως αποστολή την υποστήριξη των AEI στην πραγματοποίηση των διαδικασιών που στοχεύουν στη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση, την ενημέρωση της Πολιτείας και των AEI για τις σύγχρονες διεθνείς εξελίξεις και τάσεις στα συναφή ζητήματα και την προαγωγή της έρευνας στον τομέα αυτόν.

Η διαδικασία της εσωτερικής αξιολόγησης έχει ήδη εφαρμοστεί σε 480 Τμήματα των ΑΕΙ της χώρας μας και η ΑΔΙΠ έχει πραγματοποιήσει εξωτερικές αξιολογήσεις με εξωτερικούς αξιολογητές σε 180 Τμήματα ΑΕΙ. Με τον νόμο 4009/2011 η ΑΔΙΠ αναλαμβάνει και τη διαδικασία πιστοποίησης των ΑΕΙ.

Συμμετοχή των φοιτητών στην αξιολόγηση

Η συμμετοχή των φοιτητών στις διαδικασίες της αξιολόγησης κρίνεται απαραίτητη και σημαντική. Ο νόμος 3374/2005 προβλέπει τη συμμετοχή φοιτητών στην ΑΔΙΠ σε όλες τις φάσεις της αξιολόγησης των Τμημάτων εκτός από την εξωτερική αξιολόγηση.

Εφαρμογή του Συστήματος Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων (ECTS)

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων είναι ένα σύστημα φοιτητοκεντρικό, βασισμένο στο φόρτο εργασίας του φοιτητή που απαιτείται για την επίτευξη των αντικειμενικών στόχων ενός προγράμματος, οι οποίοι καθορίζονται με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις ικανότητες που πρέπει να αποκτηθούν.

Το ECTS καθιστά εύκολη την αναγνώριση και τη σύγκριση των προγραμμάτων σπουδών, διευκολύνει την κινητικότητα και την ακαδημαϊκή αναγνώριση και βοηθά τα ιδρύματα να οργανώσουν και να αναθεωρήσουν τα προγράμματα σπουδών τους και να οργανώσουν κοινά προγράμματα σπουδών με ιδρύματα άλλων χωρών.

Το ECTS βασίζεται στην κατανομή πιστωτικών μονάδων σε όλες τις μαθησιακές δραστηριότητες με την παραδοχή ότι 60 μονάδες ECTS αποτελούν το φόρτο εργασίας του μέσου φοιτητή πλήρους φοίτησης σε ένα ακαδημαϊκό έτος. Το ECTS έχει εξελιχθεί σε ένα

σύστημα συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε ιδρυματικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο με την προσμέτρηση μονάδων, που αποκτώνται και στο εσωτερικό της κάθε χώρας, ακόμα και μέσα από άτυπες μορφές εκπαίδευσης ή μέσω πρακτικής και επαγγελματικής εμπειρίας.

Θεσμοθέτηση του Παραρτήματος Διπλώματος

Το Παράρτημα Διπλώματος (Diploma Supplement) είναι ένα επεξηγηματικό έγγραφο -κοινώς αποδεκτό στις ευρωπαϊκές χώρες - το οποίο πρέπει να χορηγείται αυτόματα και δωρεάν σε κάθε απόφοιτο και των τριών κύκλων σπουδών. Συντάσσεται σε δύο γλώσσες (ελληνικά και αγγλικά), επισυνάπτεται στους τίτλους σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης και παρέχει μια τυποποιημένη περιγραφή της φύσης, του επιπέδου, του περιεχομένου και του γενικού πλαισίου των σπουδών που ακολούθησε και ολοκλήρωσε επιτυχώς ο απόφοιτος.

Ο στόχος του Παραρτήματος Διπλώματος είναι να παρέχεται διαφάνεια και να διευκολύνεται η ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση των τίτλων σπουδών, που χορηγούν τα ΑΕΙ. Συντελεί έτσι στην προώθηση όλων των πεδίων δράσης της διαδικασίας της Bologna, κατέχοντας σημαντικό ρόλο στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Αρκετά ιδρύματα της χώρας μας έχουν εφαρμόσει τη χορήγηση του Παραρτήματος Διπλώματος σύμφωνα με τη σχετική υπουργική απόφαση, ενώ ένας αριθμός ιδρυμάτων έχει λάβει το DS Label (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος, ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας, ΤΕΙ Πειραιά, ΤΕΙ Καβάλας, ΤΕΙ Κρήτης, ΑΣΠΑΙΤΕ και το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων), το οποίο αποτελεί τιμητική διάκριση, που πιστοποιεί την ορθή χορήγηση του Παραρτήματος Διπλώματος από ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Κοινά πτυχία με ευρωπαϊκά ιδρύματα

Η διαδικασία της Bologna προβλέπει τη συνεργασία μεταξύ ευρωπαϊκών ιδρυμάτων για την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων σπουδών με σκοπό την έκδοση κοινών, διπλών ή πολλαπλών τίτλων σπουδών. Στη χώρα μας τα ΑΕΙ συνεργάζονται ήδη με αντίστοιχα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά ιδρύματα σε επίπεδο μεταπτυχιακών αλλά και διδακτορικών σπουδών.

Η Ελλάδα έχει νομοθετήσει για τις περισσότερες δράσεις που εντάσσονται στη διαδικασία της Bologna (ECTS, DS, διασφάλιση ποιότητας, τρεις κύκλοι σπουδών), οι οποίες ήδη εφαρμόζονται.

Ο νόμος 3374/2005 ορίζει την εφαρμογή του ECTS, τη χορήγηση Παραρτήματος Διπλώματος και τη διαδικασία της αξιολόγησης σε όλα τα ΑΕΙ.

Ο πρόσφατος νόμος για την εκπαίδευση 4009/2011 «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» στοχεύει, μεταξύ άλλων, στα ακόλουθα:

- ◆ *στη διεθνοποίηση των ιδρυμάτων και στην προσέλκυση ξένων φοιτητών και διδακτικού προσωπικού*
- ◆ *στην ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων σπουδών με ΑΕΙ και ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού*
- ◆ *στην εκμάθηση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας στον 1^ο κύκλο σπουδών*
- ◆ *στη διοργάνωση σπουδών σε ξένη γλώσσα, αλλά και προγραμμάτων διδασκαλίας νέας ελληνικής γλώσσας για αλλοδαπούς φοιτητές*
- ◆ *στη σύσταση παραρτημάτων ελληνικών ιδρυμάτων σε άλλες χώρες*
- ◆ *στην πρόβλεψη στους δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων για πρόσθετη χρηματοδότηση των ιδρυμάτων, να συμπεριλαμβάνεται η διεθνοποίησή τους (αριθμός εξερχόμενων και εισερχόμενων φοιτητών στο πλαίσιο ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών*

προγραμμάτων, αριθμός συμφωνιών συνεργασίας με ιδρύματα του εξωτερικού κλπ)

- ◆ *στην εκτεταμένη χρήση των πιστωτικών μονάδων και στους τρεις κύκλους σπουδών*
- ◆ *στην ανάπτυξη προγράμματος σπουδών δια βίου μάθησης*





➤ Χώρες που συμμετέχουν στη Διαδικασία της Bologna

Αζερμπαϊτζάν	Δανία	Λετονία	Πορτογαλία
Αλβανία	Ελβετία	Λιθουανία	Π.Γ.Δ.Μ.
Ανδόρρα	Ελλάδα	Λιχτενστάιν	Ρουμανία
Αρμενία	Εσθονία	Λουξεμβούργο	Ρωσία
Αυστρία	Ηνωμένο Βασίλειο	Μάλτα	Σερβία
Βατικανό	Ιρλανδία	Μαυροβούνιο	Σλοβακία
Βέλγιο	Ισλανδία	Μολδαβία	Σλοβενία
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Ισπανία	Νορβηγία	Σουηδία
Βουλγαρία	Ιταλία	Ολλανδία	Τουρκία
Γαλλία	Καζακστάν	Ουγγαρία	Τσεχία
Γερμανία	Κροατία	Ουκρανία	Φινλανδία
Γεωργία	Κύπρος	Πολωνία	

Bologna Process
Membership Since 1999

From 1999
From 2001
From 2003
From 2005
From May 2007
From 2010
Still Eligible

Χρήσιμες ιστοσελίδες: Συμμετέχοντες διεθνείς οργανισμοί:

Bologna Process-European Higher Education Area:
<http://www.ehea.info/>

Council of Europe:
<http://hub.coe.int/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Bologna Process:
http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm

UNESCO-European Centre for Higher Education:

http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/ehea2010/stakeholderscepes_EN.asp

ECTS και Παράρτημα Διπλώματος (DS):
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/ects_en.htm
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/ds_en.htm

European University Association – EUA:
<http://www.eua.be/Home.aspx>

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων:
<http://www.minedu.gov.gr/>

European Association of Institutions in Higher Education-EURASHE:
<http://www.eurashe.eu>

Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων
και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.):
<http://www.eoppep.gr>

European Students' Union-ESU:
<http://www.esu-online.org/>

Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΔΙΠ):
<http://www.adip.gr>

European Association for Quality Assurance in Higher Education-ENQA:
<http://www.enqa.eu>

Περισσότερες πληροφορίες: Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφικών (ΙΚΥ) / Εθνική Μονάδα για το Πρόγραμμα Δια βίου Μάθησης
Διεύθυνση Ειδικών Προγραμμάτων, Διεθνών Υποτροφιών / Τμήμα Προγραμμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης
<http://www.iky.gr> / e-mail: erasmus@iky.gr / Τηλέφωνα: 210.3726351/388